

Nemško slovstvo

Josef Fraeßle S. C. J.: *Negerpsyche im Urwald am Lohali*. Beobachtungen und Erfahrungen. Z 21 slikami. Freiburg i. Br., Herder & Co., 1926.

Pisatelj je misijonar ob Kongu, in je napisal to delce na podlagi petnajstletnega delovanja med črnci ob Gorenjem Kongu. Njegova pozornost je posvečena v prvi vrsti psihi, duševnemu življenju ondotnih črncev in pa dokazu, da so ti črnci, ki so deloma še kanibali, ljudje kakor mi. Opira se na opazovanja med ljudstvi v globokem pragozdu, ki jih še ni pokvarila evropska kultura. V prvi vrsti je spis namenjen bodočim misijonarjem, katerim nudi nebroj dragocenih pojasnil in nasvetov, zanimati pa more vsakogar, ki se zanima za etnologijo in prazgodovino, kajti marsikaj, kar je tu opisano, se da skoro nespremenjeno porabiti kot ilustracija za prazgodovinske razmere naše kulture, vselej pa more biti dragocen pripomoček za razumevanje nemih spomenikov onih pradavnih kultur, ker omogočuje sklepe po analogiji. Knjiga se začinja s kratkim preglednim uvodom, ki naj orientira čitatelja geografsko in etnografsko. Nato sledi poglavja Značaj in lastnosti, Način mišljenja, Pojem o duši, Vera, Pravo v splošnem, Zakonsko pravo, Vlada, Volja, »Srce«, Pisma črncev pisatelju in Misijonska vprašanja. Slika, ki jo pisatelj podaja, je tako sistematična, tako določna, bogata in obenem poučna, da dobimo naravnost spoštovanje pred temi ljudstvi kot ljudmi. Njihovo pojmovanje duše, Boga, prava in podobno napravi na nas globok vtis in marsikako bridko pove pisatelj na naslov evropske kulture in njenih raznašalcev, ki so pogosto moralno mnogo nižji od zaničevanih in nerazumljenih črncev, napram katerim ne nastopajo kot napram duševno enakovrednim bitjem, jih korumpirajo in potem iz teh že pokvarjenih razmer delajo sklepe na bistvo duše in kulture črncev. Pisatelj, ki je že poprej napisal knjigo »Meiner Urwaldneger Denken und Handeln«, se je pokazal pravega mojstra v opisu najintimnejših in najkompliciranejših strani črnškega življenja in mišljenja. Knjiga se prijetno in zanimivo čita in bistveno obogačuje naš pogled v človeško dušo. Frst.

Gledališče

Drama

Naše Narodno gledališče je težak bolnik in upanje, da kmalu okreva, sedaj ni veliko. Starih bolezni, ki jih naštevamo že nekaj let, ni treba več omenjati, poudarimo pa lahko dva glavna simptoma, ki sta: nesposobnost današnjega človeka za duhovne vrednote in duhovna malokrvnost našega gledališča samega. Bolezen v občinstvu se takoj ne da ozdraviti. Dokler nad praznoto in ceneno mašinsko reprodukcijo filma ne zmaga zmisel za plemenitost odrskega neposrednega podajanja in zmisel za vrednost človeškega govora, toliko časa gledališče ne bo pritegnilo občinstva in bo nasproti filmu še vedno aristokratska umetnost. Bolezen v gledališču samem pa kliče po tvornem gledališkem človeku, ki bi imel fantazije, izraza in naše pristnosti in bi namesto kolektivistične mednarodne reprodukcije znal zajeti več našega duha in bistva. Okoliščine, v katerih živi

naše gledališče in dogodki zadnjega leta nas opominjajo, da najboljši možje resno premišljujejo, kako naj postane gledališče splošna slovenska narodna zadeva, kako naj se dvigne iz birokratskega zavoda v živo umetniško središče in zlasti da Dramatično društvo poživi svojo vzgojno inicijativo, skratka: mislimo, kako naj se odpravi duhovno povprečnjaštvo našega gledališča. Slovenci imamo na majhnem prostoru odrov in odrčkov kakor nikjer na svetu in naravno bi pričakovali, da imamo tudi močno narodno gledališče. In zrel narod bomo šele tedaj, kadar bo vsaka naša najmanjša občina s ponosom vedela, da je poleg Narodne galerije in Akademije znanosti tudi gledališče, ki potrebuje podpore. (Popolnoma pogrešeno se mi zdi, da bi gledališče inicijativno posegalo na deželo. Mali odri so taki, kakršni morajo biti, nastajajo iz razmer in krajevnih potreb ter s svojo primitivnostjo ali boljšim diletantizmom ustrezajo svojemu namenu. Obenem so vsi ti odri tudi kulturno opredeljeni in podrejeni organizacijam, ki vodijo njihovo delo.)

Poleg težav, ki so nastale letos radi manjše državne podpore, je bilo imenovanje novega gledališkega upravnika tisti dogodek, ki je zanimal širšo javnost. Dasi tega mesta v današnjih razmerah ni treba nikomur zavidati, je vendar imenovanje izzvalo protest, ker se je izvršilo proti intencijam slovenskih kulturnih krogov. Nikakor nimamo namena, da bi dvomili o dobri volji novega upravnika, a glavne misli, ki jih je podal kot svoj program, moramo označiti kot neplodne in značajo slovenskega narodnega gledališča škodljive. In prav radi nalog, ki čakajo pravega moža, tistega, ki bo našel zaupanje in podporo najboljših naših delavcev, moramo tudi na tem mestu ugotoviti, da sedanji upravnik ni tisti mož, ki ga potrebujemo. Ob tej priliki je treba tudi omeniti, da je bilo imenovanje tajnikovega pomočnika, ki ga je novi upravnik dosegel v istem času, ko je moral odpustiti igravce, brez vsake dejanske potrebe in izvršeno iz popolnoma drugih razlogov, kakor pa radi tega, da uprava razbremeni O. Župančiča tajniških poslov, ki jih dejansko nikoli ni opravljal.

Če se povrnemo k temeljni nalogi našega gledališča, da bodi v prvi vrsti res slovensko, moramo ugotoviti, da tu še nismo daleč in da smo v preteklem letu celo nazadovali. Mislim na tipično našo gledališko tvornost, ki jo prav tako gotovo moramo imeti, kakor imamo svojo lastno likovno, glasbeno in literarno umetnost. Občutenje gledališkega dela in njegov izraz morata prav tako biti naša, kakor lahko govorimo, da so Župančičevi prevodi Shakespearea res slovenski, ali pa kakor o nekaterih Vavpotičevih inscenacijah lahko rečemo, da diha slovensko občutje. Pri tem pa se moramo zavedati, da ljubljansčina ni slovensčina in da iskanje nekaterih igravcev za ljudskimi originali ni še sinteza. Naši boljši igravci bi zato morali tudi bolj poznati našega človeka. Naš odrski jezik se je zelo poslabšal in treba ga je vnovič pregledati. Predvsem pa bi moralo vodstvo bolj gojiti slovensko dramo; ta je bila v preteklem letu tako potisnjena v stran, da razen Čankarjevih Hlapcev in Golieve Triglavske bajke nismo videli nič slovenskega. Že napovedano Leskovčevo dramo »Ne čez most!« so odložili za prihodnje leto, o satirični ko-